

IDEGI SZABÁLYOZÁS

pontosabban: AZ IDEGSEJT BIOKÉMIAI MŰKÖDÉSE

Az idegrendszer a testtömegnek csak kb. 3 %-a, de az összes energiatermelésnek ~20 %-át veszi igénybe. Ez az energia a kémiai működésre megy el, nincs végtermék.

Az idegsejtek nem egyedül alkotják az agyat, a hajszálereket gliasejtek burkolják (vér-agy-gát, szűrő, a vérben keringő anyagok közül csak azok jutnak el az idegsejtékig, amelyeket a gliasejtek átengednek). Az anyagcserének egy jelentős részét a gliasejtek végzik.

Az idegsejtek csak glükózt vesznek fel, tartalékuk nincs.

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

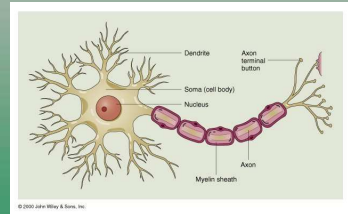
1

IDEGSEJTEK

Az idegeket alkotó neuronoknak hosszú nyúlványa van, ez az axon, ez nyúlik a szövetekbe. A rövid nyúlványok a dendritek. Vannak kapcsoló funkciójú idegsejtek, ezeknek nincs hosszú nyúlványuk (nincs axonjuk)

Szenzoros neuronok a perifériákról vezetik a jelet a központ felé.

Motoros neuronok: mozgást irányítják: a központból viszik a perifériára (az izmokba) a jelet.

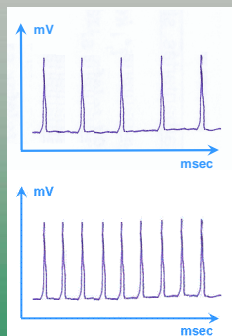

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

2

IDEGINGERÜLET

= elektromos impulzus, a feszültsége 100-200 mV, az időtartama 1-2 ms. Erősebb ingerületnél nem a jel nagysága nő, hanem gyakoribbá válik → nem az amplitúdó, hanem a frekvencia változik. A frekvencia hordozza az információt. (Elektrodákkal vizsgálható.)

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

3

ELMÉLETI ALAPOK (egy kis Kémszám)

Koncentrációs potenciál: azonos anyagi minőségű, de eltérő koncentrációjú oldatok között elektromos potenciálkülönbség lép fel → Nernst potenciál

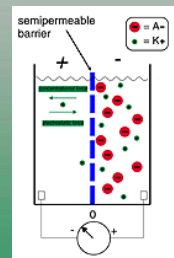
$$E_{ion} = \frac{RT}{ZF} \times \ln \frac{[ion]_o}{[ion]_i}$$

where R = gas constant

T = temperature

Z = valence

F = Faraday's constant

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

4

NYUGALMI POTENCIÁL

Az idegsejt membránján aszimmetrikus töltésmegoszlás jön létre: a sejt belseje negatív lesz a külső térhez képest. Az egyes ionok koncentrációjából kiszámíthatók a potenciálok.

$$[Na^+]_{belső} = 50; C_{külső} = 500 \text{ mM}$$

$$[K^+]_{belső} = 400; C_{külső} = 10 \text{ mM}$$

$$[Cl^-]_{belső} = 100; C_{külső} = 500 \text{ mM}$$

Az eredő nyugalmi potenciál:
- 50-70 mV

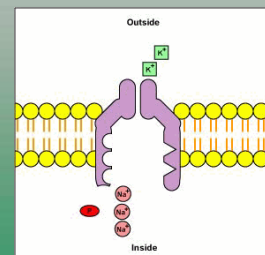
BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

5

NÁTRIUM PUMPÁK

A nyugalmi potenciált aktív transzporttal hozzák létre a Na-pumpa transzport-enzimelei. A kálium-nátrium pumpa egy ATP felhasználásával 3 Na⁺-t visz ki a sejtől és 2 K⁺-t hoz be.

Elektrogén Na-pumpa: nem cserél, csak nátrium iont szállít ki a sejtől.

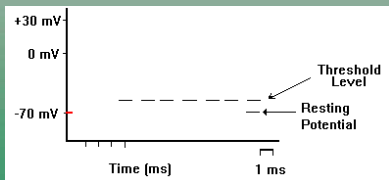
BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

6

AKCIÓS POTENCIÁL

Az ingerület nem más, mint a membrán két oldalán kialakuló dinamikus potenciálváltozás = akciós potenciál.
A membrán ioncsatornái megnyílnak, az ionok passzív transzporttal lépnek át, majd aktívvá vissza.

Az indításhoz a potenciálszintet meg kell emelni 5-10 mV-tal (= küszöbérték) Ettől végigmegy a folyamat.

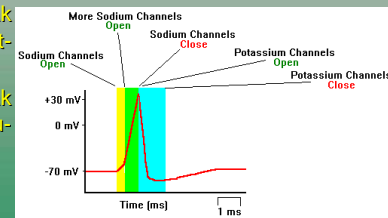
BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

7

AKCIÓS POTENCIÁL 2.

Az akciós potenciál szakaszai:

- A küszöbérték elérése után a nátrium-csatornák kinyílnak, a pozitív ionok beáramlása emeli a potenciált
- a kálium-csatornák is kinyílnak, a jel ettől visszafordul
- a nátrium pumpák visszaállítják a nyugalmi potenciált

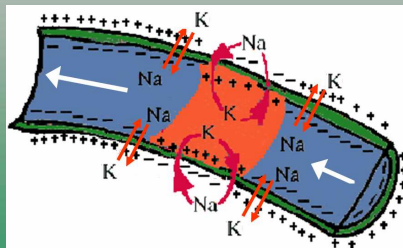
BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

8

AKCIÓS POTENCIÁL 3.

Az akciós potenciál mint egy aktív szakasz végigszalad a nyúlvány mentén. Előtte és utána a nátrium pumpák beállítják a nyugalmi potenciált.

Haladási sebessége 1-2 m/sec.
Elhaladás után kb. 5-10 msec-ig nem ingerelhető.
A jel gyengül, csillapodik, de a testméretben belül odaér a szinapszishoz.

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

9

SZINAPSZISOK

= a sejtek ingerületátadó helye, ahol az ingerület egyik sejtről a másik sejtre átadódik. Lehet:

1. Idegsejtről idegsejtre vagy idegsejtről izomsejtre
2. Elektromos vagy kémiai

Elektromos szinapszis:

Az elektromos feszültség-eltolódás hatására a membrán túoldalán, az érintkező másik idegsejtben depolarizáció jön létre (eléri a küszöbértéket) és ennek hatására ott is elindul a jel.

Kémiai szinapszis:

Kémiai anyagok (neurotranszmitterek) viszik át az ingerületet a másik sejtre

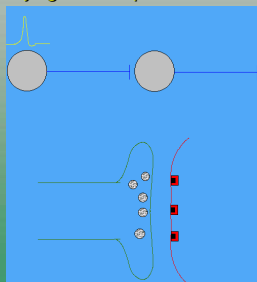

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

10

KÉMIAI SZINAPSZIS

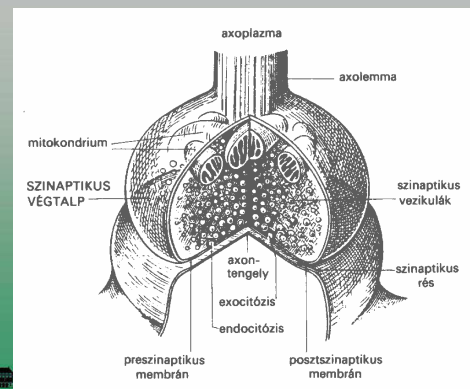
A neurotranszmitter anyagokat a preszinaptikus sejt termeli, és hólyagocskákban tárolja. Az inger hatására néhány hólyagocskák kinyílnak, az anyag a szinaptikus hózagba kerül, és átviszi az ingerületet a poszt-szinaptikus sejtre. A fogadó sejten receptorok vannak, melyek megkötik a transzmittereket és a poszt-szinaptikus sejten valamilyen hatást váltanak ki.

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

11

KÉMIAI SZINAPSZIS

BME Alkalmazott Biotechnológia és Élelmiszertudomány Tanszék

12

KÉMIAI SZINAPSZIS

Gyakori neurotranszmitterek (aminosav származékok):

- Acetilcolin
- Noradrenalin (hormon is, de itt nem jut a vérbe).
- Dopamin
- Szerotonin
- γ -amino-vajsav (GABA)

Kolinerg idegrendszer (acetilcolin) = paraszimpatikus
Adrenerg idegrendszer (noradrenalin) = szimpatikus

A transzmittereket a szinaptikus részből el is kell tüntetni.
A fogadó oldalon enzimek (pl: acetilcolin–kolinészteráz),
bontják a kémiai ingerületet vívő anyagokat.

SZINAPSZISOK

Szinaptikus késés: mekkora késéssel jelenik meg az új jel a beérkezőhöz képest. Az elektromos szinapszisnál nincs szinaptikus késés, a kémiaiainál van:

- 1-2 ms az idegsejtekénél,
- 5-10 ms az izomsejtekénél

3. Egyirányú – kétirányú szinapszisok

Elektromos szinapszisnál az ingerület átadás lehet kétirányú, míg a kémiai szinapszisnál csak egy irányba mehet.

4. Aktiváló – gátló szinapszisok

A fogadó oldal reakciója szerint a válasz lehet aktiválás vagy gátlás

